

บทที่ 4

วิธีการวิจัยภาคสนาม

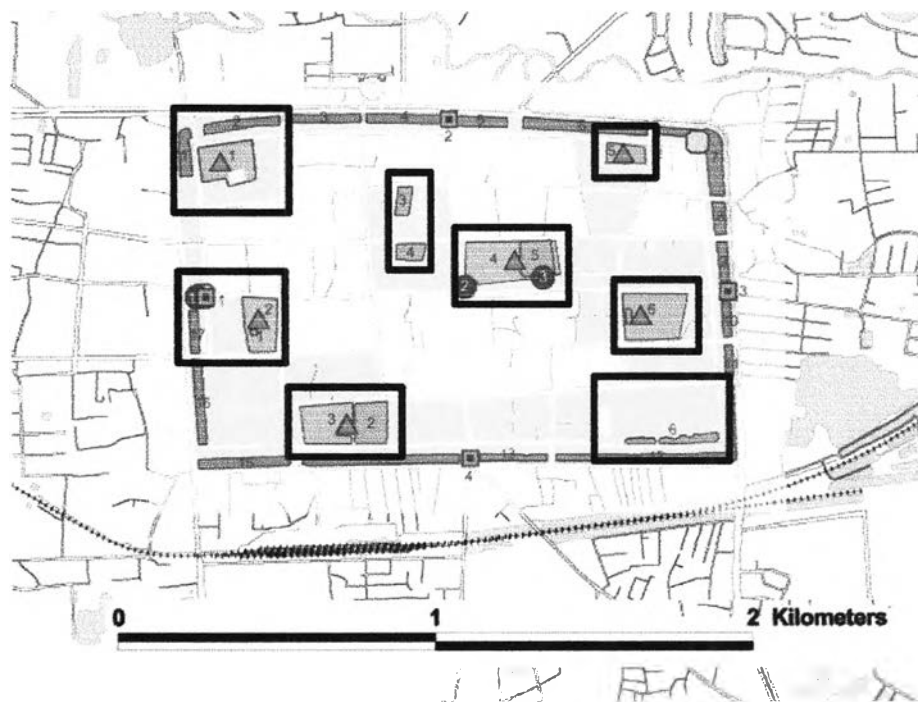
วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัยภาคสนามเป็นขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย 2 ลักษณะรวมกัน ได้แก่ การวิจัยภาคสนามโดยการสำรวจโดยผู้วิจัย กับ การวิจัยภาคสนามโดยการทำแบบสัมภาษณ์ เพื่อเป็นการวิเคราะห์ร่วมกันของสภาวะปัจจุบันที่เป็นอยู่ตามทัศนระหว่งแนวคิดต่อภูมิทัศน์เมืองของผู้วิจัยที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม กับแนวคิดต่อภูมิทัศน์เมืองของชาวเมืองภายในพื้นที่เมืองเก่านครราชสีมาในการทำแบบสัมภาษณ์

4.1 การศึกษาวิจัยภาคสนามโดยการสำรวจโดยผู้วิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยได้ใช้หลักแนวความคิดมาทำการวิจัยภาคสนามได้ ดังนี้

4.1.1 การศึกษาวิจัยองค์ประกอบภูมิทัศน์เมืองรอบมรดกวัฒนธรรม

โดยรอบมรดกวัฒนธรรมต่างล้อมรอบไปด้วยกลุ่มอาคาร รูปแบบของกิจกรรมในรูปแบบของการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบต่างๆ ดังนั้นในลักษณะการวิจัยโดยผู้วิจัย จะศึกษาโดยการจับกลุ่มย่านมรดกวัฒนธรรมเพื่อทำการศึกษาวิจัย แบ่งออกได้เป็น 8 กลุ่ม ได้ดังนี้

ภาพ 4.1 การแบ่งกลุ่มพื้นที่มรดกวัฒนธรรมในการศึกษาองค์ประกอบภูมิทัศน์เมือง

4.1.2 การศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่ในแต่ละกลุ่มมรดกวัฒนธรรม

เป็นการศึกษารายละเอียดการใช้ประโยชน์ที่ดินกับลักษณะทางกายภาพปัจจุบันของพื้นที่รอบมรดกวัฒนธรรม รวมทั้งตัวพื้นที่มรดกวัฒนธรรมเอง เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองในแต่ละพื้นที่เพื่อทำให้เกิดทัศนียภาพของมรดกวัฒนธรรมที่ประทับใจในการพบเห็นเหมาะสมกับคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ของมรดกวัฒนธรรม โดยมีประเด็นในการศึกษา ดังนี้

- 1) ด้านลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารรอบพื้นที่มรดกวัฒนธรรม
- 2) ด้านการสื่อบรรยากาศของการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม
- 3) ด้านมุมมองทัศนียภาพที่เกิดขึ้นในการเข้าสู่พื้นที่มรดกวัฒนธรรม

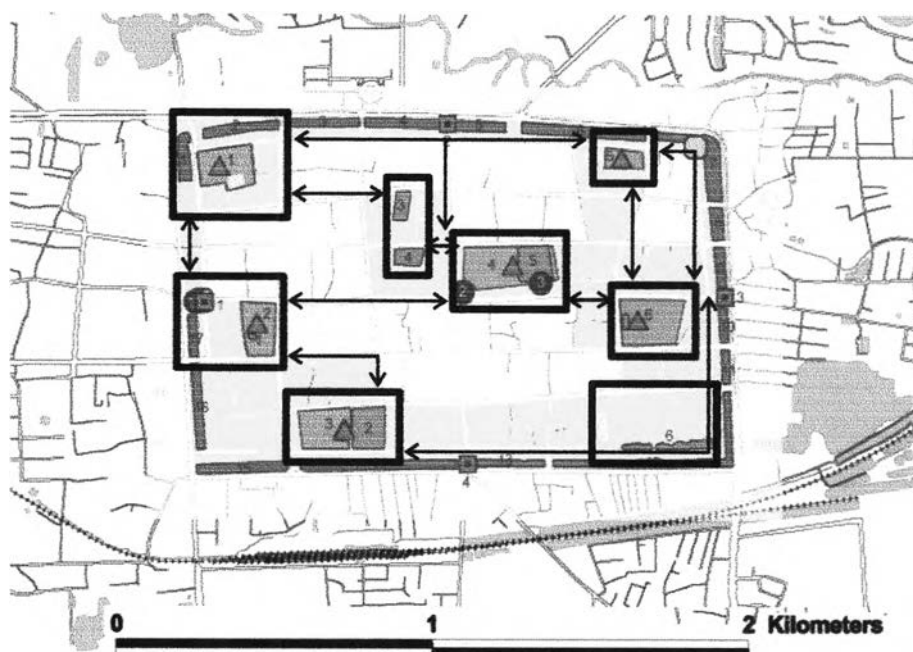
รูปแบบและลักษณะของการใช้ประโยชน์ที่ดิน ทำให้เกิดลักษณะทางกายภาพขององค์ประกอบภูมิทัศน์เมืองที่แตกต่างกัน เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของรูปแบบทางกายภาพที่เกิดขึ้นกับกลุ่มมรดกวัฒนธรรม

ภาพ 4.2 ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เกิดขึ้นรอบมรดกวัฒนธรรม

4.1.3 การศึกษาวิจัยการเชื่อมโยงกันของกลุ่มมรดกวัฒนธรรม

ศึกษารูปแบบการเชื่อมโยงเพื่อการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับโครงสร้างเมือง ใช้ในการสร้างภูมิทัศน์เมืองง่ายต่อการรับรู้เข้าถึงพื้นที่มรดกวัฒนธรรมของชาวเมืองที่เข้ามาประกอบกิจกรรมภายในเมืองเก่านครราชสีมา

ภาพ 4.3 รูปแบบแนวทางในการเชื่อมโยงกลุ่มมรดกวัฒนธรรม

4.1.4 การศึกษาวิจัยภูมิทัศน์เมืองที่เกิดขึ้นบนเส้นทางเชื่อมโยงกลุ่มมรดกวัฒนธรรม

เส้นทางเชื่อมโยงมรดกวัฒนธรรม เป็นเส้นทางหนึ่งที่สำคัญในการนำไปสู่หรือเข้าถึงมรดกวัฒนธรรม ภูมิทัศน์เมืองบนเส้นทางเชื่อมโยงถือว่ามีค่าสำคัญในการสร้างมโนภาพให้กับ การรับรู้ของชาวเมืองได้เป็นอย่างดี

4.1.5 การศึกษาวิจัยความสัมพันธ์จินตภาพเมืองเก่านครราชสีมา กับกลุ่มมรดกวัฒนธรรม

ศึกษารูปแบบจินตภาพเมืองเก่านครราชสีมาที่เกิดขึ้น กับตำแหน่งที่ตั้งกลุ่มมรดกวัฒนธรรมเพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ว่าที่ตั้งของกลุ่มมรดกวัฒนธรรมเป็นที่น่าจดจำรับรู้เพียงไร เพื่อสามารถประเมินสู่รูปแบบการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองภาพรวมทั้งหมดของมรดกวัฒนธรรมให้เป็นจินตภาพที่น่าจดจำ เป็นมโนภาพของชาวเมืองเมื่อพูดถึงเมืองเก่านครราชสีมา

4.2 การวิจัยภาคสนามโดยการทำแบบสัมภาษณ์

4.2.1 วัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์

- 1) ทักษะคติของประชากรเป้าหมายต่อพื้นที่เมืองเก่านครราชสีมา
- 2) สามารถประเมินความคิดเห็นประชากรเป้าหมายต่อภูมิทัศน์เมือง
- 3) ทักษะคติและความรู้ ความเข้าใจของประชากรต่อมรดกวัฒนธรรม
- 4) สามารถประเมินกลวิธี แนวความคิดของประชากร ที่ต้องการปรับปรุง วิถีปฏิบัติ ด้านภูมิทัศน์ และมรดกวัฒนธรรม

4.2.2 รูปแบบของแบบสัมภาษณ์

1) ส่วนประกอบของแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 เป็นส่วนของโครงการวิจัยและสภาพทั่วไปของการสัมภาษณ์ เช่น ชื่อโครงการวิจัย ชื่อ-สกุลผู้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เป็นส่วนของสถานภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์เท่าที่จำเป็น เช่น เพศ อายุ บทบาทที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และอาชีพ

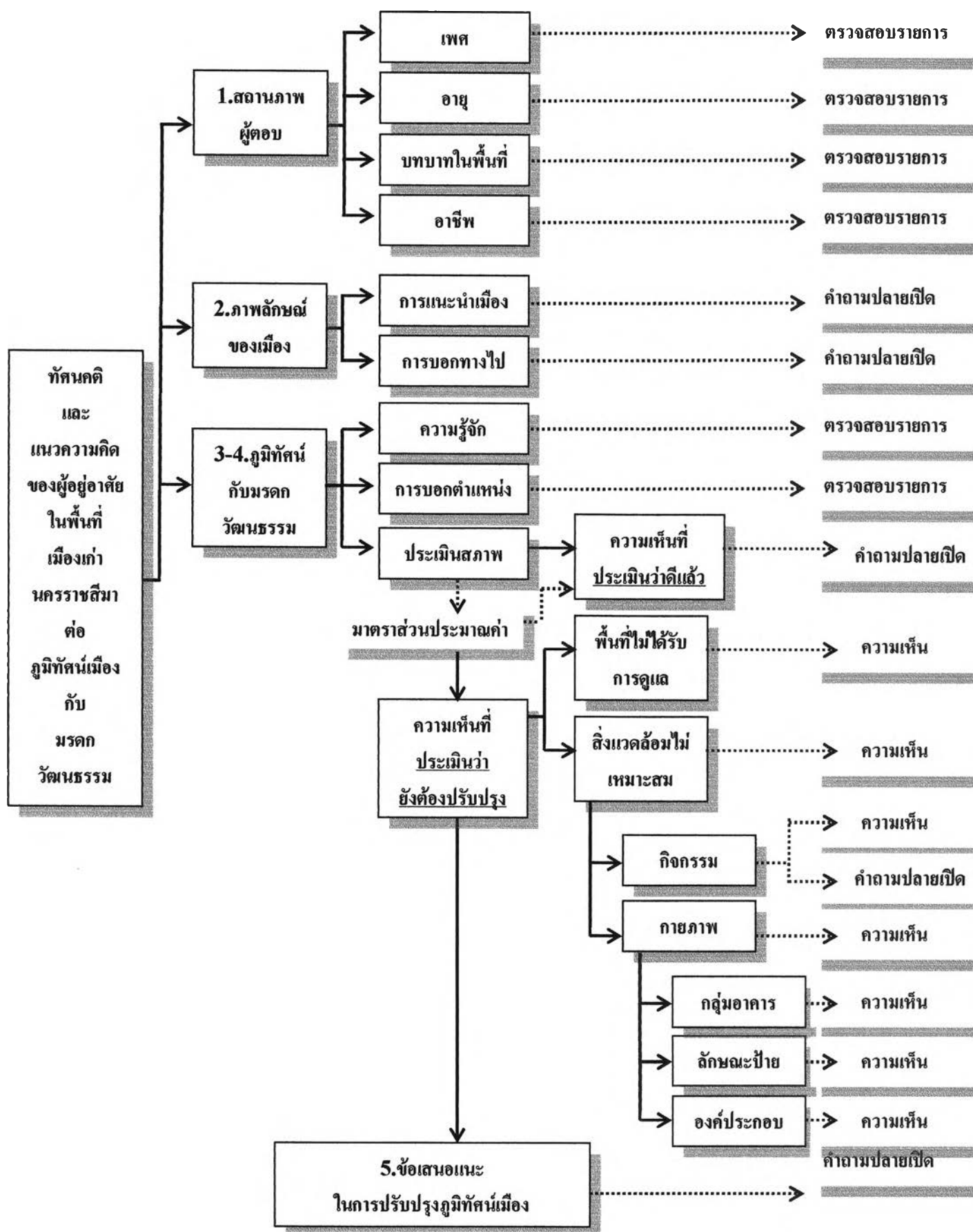
ส่วนที่ 3 เป็นส่วนสัมภาษณ์ในประเด็นเนื้อหาที่ต้องการทราบเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมเมืองเก่านครราชสีมา

ส่วนที่ 4 เป็นส่วนสัมภาษณ์ในประเด็นเนื้อหาที่ต้องการทราบเกี่ยวกับภูมิทัศน์เมืองเก่านครราชสีมา

ส่วนที่ 5 เป็นส่วนสัมภาษณ์ในประเด็นเนื้อหาที่ต้องการทราบเกี่ยวกับจินตภาพและการแนะนำเส้นทางภายในพื้นที่เมืองเก่านครราชสีมา

ตัวอย่างของแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในวิทยานิพนธ์นี้ ดูได้จากภาคผนวก หน้า 159

4.2.3 โครงสร้างแบบสัมภาษณ์

ภาพ 4.4 แสดงโครงสร้างในการออกแบบสัมภาษณ์

4.2.4 ขนาดประชากรในการสุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์

ในงานวิจัยนี้ใช้วิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยการคำนวณสูตร โดยใช้การกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่นิยมใช้กันจากสูตรการคิดคำนวณโดย Taro Yamane (ธานินทร์, 2548:47)

สูตร

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากรที่ใช้ในการวิจัย

e = ค่าเปอร์เซ็นต์ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง

ในการคำนวณนี้แทนค่าในสูตรได้ ดังนี้

e ค่าเปอร์เซ็นต์ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง

ในงานวิจัยนี้กำหนดใช้ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 %

จากสูตรในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดยให้ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 (e)

ขนาดประชากรที่ใช้ในพื้นที่วิจัย 9,258 คน (N)

แทนค่าได้

$$\begin{aligned} \text{ได้ว่า} &= \frac{9,258 \text{ คน}}{1 + 9,258 \text{ คน} (0.05)(0.05)} \\ &= \frac{9,258 \text{ คน}}{24.15} \\ &= 383.43 \end{aligned}$$

ดังนั้นสามารถกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย จึงปัดจำนวนแบบสัมภาษณ์ให้ลงตัว สะดวกต่อการคำนวณได้ จำนวน 400 ราย

4.2.5 ลักษณะการสุ่มตัวอย่างประชากร

ในการวิจัยนี้ใช้ลักษณะการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) โดยมีลำดับกระบวนการคิดในการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. การสุ่มแบบง่าย โดยการนำตารางเลขสุ่ม (random table) ให้เข้ากับขนาดของพื้นที่วิจัยที่พอเหมาะสมระหว่างจำนวนการสุ่มตัวอย่างกับขนาดของพื้นที่ โดยแบ่งพื้นที่วิจัยขนาด 1700 * 1000 เมตร แบ่งพื้นที่เป็น 8*7 ช่องตาราง จะได้ขนาดตารางที่แบ่งเท่ากับ 200*150 เมตร ซึ่งถือเป็นระยะการเข้าถึงของย่านและเป็นขนาดของพื้นที่ในย่านหนึ่งๆของพื้นที่วิจัยด้วยเช่นกัน เช่น พื้นที่บล็อก B1 เป็นพื้นที่ย่านค้าขายและชุมชนจันทรา-พายุพ, พื้นที่บล็อก G5 เป็นย่านตลาดกลางคืนประตูผี
2. การสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic random sampling) จากที่ได้แบ่งพื้นที่เป็นตารางแล้วหาค่าสัดส่วนจำนวนในการสุ่มตัวอย่างประชากรในแต่ละช่องพื้นที่งานวิจัยที่แบ่ง

ในการหาค่าสัดส่วนจำนวนในการสุ่มตัวอย่างประชากรในแต่ละช่องพื้นที่งานวิจัยมีแนวความคิดในการสุ่ม ดังนี้

ก. การกระจายในการเก็บข้อมูลทั่วพื้นที่งานวิจัย

ข. ต้องการทราบมุมมองความคิดเห็นที่ชัดเจนของผู้ที่ใกล้ชิดพื้นที่มรดกวัฒนธรรมที่ชัดเจน

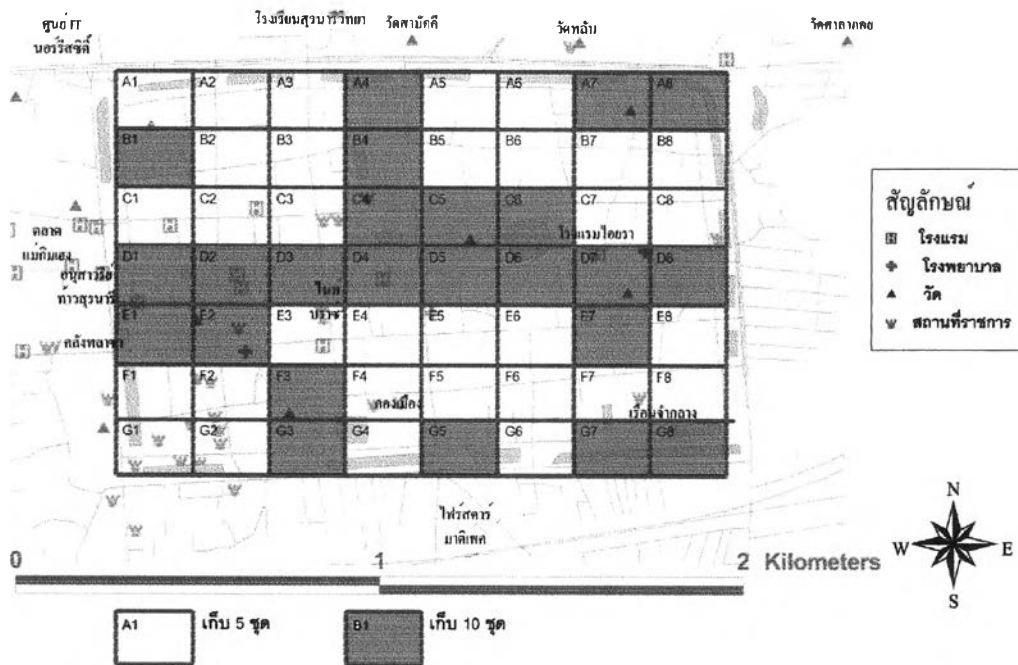
ดังนั้นจากการที่แบ่งพื้นที่วิจัย (รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า) เป็นตาราง 8*7 ช่อง ได้จำนวน 56 ช่องภายในพื้นที่วิจัย ซึ่งต้องเก็บข้อมูลในขนาดการสุ่มตัวอย่าง 400 ราย พื้นที่มรดกวัฒนธรรมมีจำนวน 22 แห่ง มี 2 เส้นทางประวัติศาสตร์

สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทของจำนวนการเก็บตัวอย่างประชากร

- ใน 1 ช่องพื้นที่ เก็บตัวอย่างประชากร จำนวน 5 ราย จำนวน 32 ช่อง เป็นพื้นที่ทั่วไปในพื้นที่วิจัย สรุปจำนวนการสุ่มตัวอย่างประชากรพื้นที่ทั่วไปในพื้นที่วิจัยจำนวน 160 ราย

- ใน 1 ช่องพื้นที่ เก็บตัวอย่างประชากรจำนวน 10 ราย จำนวน 24 ช่อง ซึ่งเป็นพื้นที่เกี่ยวข้องกับมรดกวัฒนธรรม สรุปจำนวนการสุ่มตัวอย่างประชากรพื้นที่เกี่ยวข้องกับมรดกวัฒนธรรมจำนวน 240 ราย

สรุปได้จำนวน 400 รายในการสุ่มตัวอย่างประชากรในพื้นที่วิจัย

ภาพ 4.5 แสดงลักษณะการสุ่มตัวอย่างประชากรในงานวิจัย

4.2.6 รูปแบบการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์

โดยการให้หลักสถิติมาช่วยในการวิเคราะห์หรืออธิบายผลที่เกิดขึ้น ในงานวิจัยชิ้นนี้ใช้โปรแกรมประมวลผล SPSS ช่วยในการประมวลเพื่ออธิบายภาพรวมของแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด

ก) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ที่เก็บรวบรวมมาได้โดยนำมาบรรยายถึงลักษณะของข้อมูลที่เกิดขึ้นได้ ทั้งในรูปแบบของตาราง ข้อความ แผนภูมิ หรือกราฟต่างๆ โดยสถิติที่ใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้มี ดังนี้

- 1) การแจกแจงความถี่ เป็นการแสดงค่าความถี่ของข้อมูลที่เกิดขึ้นได้ โดยแสดงเป็นจำนวนและร้อยละ (%) เพื่อดูสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นของภูมิทัศน์เมืองและพื้นที่มรดกวัฒนธรรมในทัศนคติในชาวเมือง
- 2) ค่าเฉลี่ย เป็นการคำนวณค่าเฉลี่ยจากข้อมูลจัดกลุ่มที่อยู่ในรูปของตารางแจกแจงความถี่ เพื่อดูภาพรวมในการประเมินภูมิทัศน์เมือง และสภาพมรดกวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น
- 3) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) เพื่อใช้วัดความกระจายของข้อมูลในการประเมินค่าเฉลี่ยของข้อมูลในประเด็นนั้นๆ

ตาราง 4.1 แสดงแนวทางการประมวลผลแบบสัมภาษณ์ด้วยสถิติพรรณนา

ข้อ ที่	รายการ / ตัวแปร	ลักษณะของเครื่องมือ	สถิติ / คำสั่งของโปรแกรม ที่ใช้ในการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์
2.1 2.2 2.3 2.4	สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบ แบบสัมภาษณ์ - เพศ - อายุ - บทบาท - อาชีพ	ตรวจสอบรายการ (check list)	ค่าความถี่สรุปผลเป็นค่าร้อยละ Analyze>Descriptive Statistics>Frequencies
3.1	ข้อมูลเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรม - การแนะนำสถานที่ในเมือง	คำถามปลายเปิด (open end)	วิเคราะห์เนื้อหา (contents analysis) ออกเป็นค่าความถี่
3.2 3.3	- การบอกเส้นทาง (จินตภาพ) - การบอกตำแหน่งอ้างอิง (landmark)	เขียนลงในแผนที่	ค่าความถี่สรุปผลแสดงทางแผนที่ (Arc View) สรุปค่าความถี่ผลแผนที่ (Arc View) กับค่า ร้อยละ Analyze>Descriptive Statistics>Frequencies
3.4	การประเมินสภาพภูมิทัศน์ เมือง - ความรู้จัก รับรู้ - ประเมินสภาพมรดก วัฒนธรรม	ตรวจสอบรายการ มาตราส่วนประมาณ ค่า	ค่าความถี่สรุปผลเป็นค่าร้อยละ Analyze>Descriptive Statistics>Frequencies ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) Transform>Computer หาค่าความพึงพอใจโดยภาพรวม Analyze>Compare Means>Means
3.5	การให้เหตุผลที่ต้องปรับปรุง ภูมิทัศน์เมืองของมรดก วัฒนธรรม - มรดกวัฒนธรรมไม่ได้รับการ	ตรวจสอบรายการ (check list)	ค่าความถี่สรุปผลเป็นค่าร้อยละ Analyze>Descriptive

ข้อ ที่	รายการ / ตัวแปร	ลักษณะของเครื่องมือ	สถิติ / คำสั่งของโปรแกรม ที่ใช้ในการวิเคราะห์แบบสัมพัทธ์
	ดูแล - มรดกวัฒนธรรมมี สิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสม		Statistics>Frequencies
3.6	การให้เหตุผลที่ประเมินภูมิ ทัศน์เมืองดี	คำถามปลายเปิด (open end)	วิเคราะห์เนื้อหา (contents analysis) ออกเป็นค่าความถี่
4.1	เหตุผลที่ให้สิ่งแวดล้อมมรดก วัฒนธรรมไม่เหมาะสม - เห็นด้วยกับกายภาพไม่ เหมาะสม - เห็นด้วยกับสภาพกิจกรรมไม่ เหมาะสม	ตรวจสอบรายการ (check list)	ค่าความถี่สรุปผลเป็นค่าร้อยละ Analyze>Descriptive Statistics>Frequencies
4.2	เหตุผลที่เห็นด้วยกับกายภาพ ไม่เหมาะสม - เกิดจากกลุ่มอาคาร - เกิดจากป้ายโฆษณา - เกิดจากองค์ประกอบถนน	ตรวจสอบรายการ (check list)	ค่าความถี่สรุปผลเป็นค่าร้อยละ Analyze>Descriptive Statistics>Frequencies
4.3	ข้อเสนอแนะปรับปรุงภูมิทัศน์ เมือง	คำถามปลายเปิด (open end)	วิเคราะห์เนื้อหา (contents analysis) ออกเป็นค่าความถี่

ข) การวิเคราะห์เชิงอ้างอิง

เป็นการใช้สถิติอ้างอิง หรือสถิติอนุมาน เป็นการนำผลข้อมูลที่เก็บมาได้จากกลุ่มตัวอย่าง (sample) ไปใช้อ้างอิง และอธิบายถึงกลุ่มประชากร (population) ทั้งหมด การบรรยายหรือสรุปผลจะใช้หลักความน่าจะเป็น (probability) มาทดสอบสมมุติฐาน โดยการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของประชากร 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน (independent samples test) ดังนี้

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation coefficient) เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (independent variables) กับตัวแปรตาม (dependent variables) ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่และสัมพันธ์กันอย่างไร ความสัมพันธ์อาจจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

หรือทิศทางตรงกันข้ามก็ได้ เพื่อทำการทดสอบสมมุติฐานการรับรู้ ความเข้าใจในมรดกวัฒนธรรม มีผลต่อการประเมินภูมิทัศน์เมืองของมรดกวัฒนธรรมหรือไม่ เพียงไร

ตาราง 4.2 แสดงแนวทางการประมวลสถิติอ้างอิงตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

รายการ / ตัวแปร	ลักษณะของเครื่องมือ	สถิติ / คำสั่งของโปรแกรมที่ใช้ในการวิเคราะห์แบบสัมพัทธ์
<p>การทดสอบสมมุติฐานสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร</p> <p>- สถานการณ์รับรู้ รู้จักพื้นที่มรดกวัฒนธรรมมีผลต่อการประเมินสภาพภูมิทัศน์เมืองเก่า นครราชสีมา โดยรอบมรดกวัฒนธรรม</p> <p>- ถ้ามีการปรับปรุงทางกายภาพ (กลุ่มอาคาร ป้ายโฆษณา องค์ประกอบถนน)แล้ว จะสามารถอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมได้</p> <p>กลุ่มอาคารกับการประเมินป้ายโฆษณากับการประเมินองค์ประกอบถนนกับการประเมิน</p>	<p>ตรวจสอบรายการ (check List)</p> <p>ตรวจสอบรายการ (check list)</p>	<p>Correlation coefficient (γ) ด้วยวิธีของ Pearson Correlation Analyze>Correlate>Bivariate</p> <p>Correlation coefficient (γ) ด้วยวิธีของ Pearson Correlation Analyze>Correlate>Bivariate</p>

4.3 สรุป

ในการศึกษาวิจัยภาคสนาม เป็นการหาข้อเท็จจริงของภูมิทัศน์เมืองเก่า นครราชสีมา ระหว่างมรดกวัฒนธรรมกับสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในภาวะปัจจุบัน การดำเนินการวิจัยทำโดยการสำรวจศึกษาโดยผู้วิจัยและการออกสัมภาษณ์ทัศนคติของชาวเมืองในพื้นที่เมืองเก่า นครราชสีมา